

якщо перебуває на полицях бібліотек, майже нанівещь зводяться його комунікативна та інформаційна функції. Приклади журналів «Наука и техника» та «Світогляд» свідчать про існування в Україні науковців, що бажають і можуть інформувати суспільство про власні досягнення. Однак їм потрібна фахова допомога редакторів, журналістів та медійників.

Оскільки електронні версії видань постійно поповнюють свій контент тому вони мають перевагу у порівнянні з друкованими версіями журналів. Досліджуючи дане питання можна зробити висновок, що журнали несуть не тільки кумулятивну функцію, але і комунікативну, тобто відбувається комунікація між фахівцями різних галузей у просторі друкованих та електронних версій, тому електронна версія може справлятися з комунікативною функцією краще ніж друкована.

Також було встановлено, що наукові журнали: 1) забезпечують наукову спільноту, а також зацікавлених непрофесіоналів новинами щодо вітчизняних та зарубіжних наукових розробок; 2) концентрують матеріали, які б за інших обставин були розпорошені через публікацію в індивідуальних працях; 3) дозволяють науковцям і всім зацікавленим зорієнтуватися у перебігу певного наукового дослідження ще до знайомства з матеріалами про завершену роботу; 4) сприяють розв'язанню наукових питань, забезпечуючи її відносно недорогими каналами комунікації; 5) спонукають учених до публікації своїх праць; 6) слугують форумом для безперервної критичної оцінки наукових гіпотез і теорій [8]. Проте, незважаючи на реалії науковий журнал залишається основним оперативним джерелом нової інформації про досягнення науки і техніки і отже, найголовнішим засобом, що сприяє популяризації науково-технічного прогресу.

Список використаних джерел

1. Наукова періодика в Україні: перспективи і проблеми розповсюдження / Т. М. Яцків // Наука України у світовому інформаційному просторі. – К.: Академперіодика, 2011. – Вип. 5. – С. 62–68. – укр.
2. Коновець О. Сучасна періодика в системі наукової комунікації // Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка; Сер.: Журналістика. – 2008. – Вип. 16. – С. 9–15.
3. <http://www1.nas.gov.ua/publications/news/Pages/05012011.aspx>
4. <http://commons.com.ua/>
5. <http://www.naturalist.if.ua>
6. <http://naukatehnika.com>
7. Від «Знаття» до «Науки і суспільства» – 100 років // Товариство «Знання» України.
8. Зелінська Н. В. Традиційна періодика у системі сучасної наукової комунікації: тенденції та перспективи.

References

1. Naukova periodyka v Ukraїni: perspektivy i problemy rozpovsjudzhennja / T. M. Jackiv // Nauka Ukraїny u svitovomu informacijnomu prostori. – K.: Akadempriodyka, 2011. – Vyp. 5. – S. 62–68. – ukr.
2. Konovec' O. Suchasna periodyka v systemi naukovoї komunikacii' // Visnyk Kyi'v. nac. un-tu imeni Tarasa Shevchenka; Ser.: Zhurnalistyka. – 2008. – Vyp. 16. – S. 9–15.
3. <http://www1.nas.gov.ua/publications/news/Pages/05012011.aspx>
4. <http://commons.com.ua/>
5. <http://www.naturalist.if.ua>
6. <http://naukatehnika.com>
7. Vid «Znattja» do «Nauky i suspil'stva» – 100 rokiv // Tovarystvo «Znannja» Ukraїny.
8. Zelins'ka N. V. Tradycijna periodyka u systemi suchasnoi' naukovoї komunikacii': tendencii' ta perspektivy.

Borozdykh N. V., post-graduate student of the Department of Sociology and Methodology of Science, SD «IDNTPIN them G. M. Dobrova National Academy of Sciences of Ukraine» (Ukraine, Kyiv), natalia.borozdykh@ukr.net

Popular science magazines: realities and problems

Researchers of scientific communication and periodicals in Ukraine point out that a certain system of scientific, professional and popular scientific periodicals has been formed, which to some extent corresponds to the new conditions for the existence of science and technology. In Ukraine, about 50 titles of magazines are published, which position themselves as popular science. Of these, 47 are officially registered in the State Register of printed mass media and information agencies as subjects of information activity. Despite the fairly large number of titles presented by the magazines, today qualitative popular science magazines, which highlight the problems of science, technology and education, are not sufficiently enough.

Keywords: popular science journals, popularization of science, printed journals, electronic journals, scientific journalism.

* * *

УДК 316.351:378(4):37.01(09)(477)

Гапченко О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), gapchenkoov@ukr.net

Українська інтелектуальна еліта та новий стиль життя

Досліджується місце і роль української інтелектуальної еліти у творенні нового стилю життя, єдиного європейського культурно-освітнього простору, в розвитку форм освітньої діяльності, що формують особистість. Підкреслюється, що завдяки дотриманню українською інтелігенцією XVI–XVII ст. гуманістичних традицій відбувалася трансляція цінностей європейського духовного життя на українській ґрунт, утверджувалися європейські зразки освіти та науки, формувалася досвід ставлення до суб'єкта освітньо-виховного процесу як до неповторної особистості, носія високих моральних якостей. Діяльність інтелектуальної еліти оцінюється з позицій сучасних актуальних завдань розвитку української освіти.

Ключові слова: інтелектуальна еліта, освіта, особистість, стиль життя, гуманізм, цінності.

Особливим періодом української історії, в який було продемонстровано механізм творення нового стосовно загального стану суспільства стилю життя, було культурно-національного відродження другої половини XVI – першої половини XVII ст. Головним суб'єктом і носієм нового стилю життя в цей період українського життя виступає інтелігенція, освічені люди, інтелектуальна еліта, тобто люди, що продукували нові для свого часу зразки поведінки, відмінні від середньовічних стереотипів форми духовної, літературної та інтелектуальної діяльності, утверджували цінності розуму, високої індивідуальної освіченості й культури. Українські гуманісти, як і західноєвропейські, намагалися осмислити місце людини в світі й водночас самі жили за законами свого світосприйняття, продукуючи одну з моделей стилю життя в цілому.

Слід відзначити, що розвиток нового стилю життя особистості був детермінований великою мірою високою оцінкою освіти і знань період культурно-національного відродження другої половини XVI – першої половини XVII ст. Освіта в очах культурної еліти українського суспільства перетворювалася в засіб самореалізації людини, в механізм культурного удосконалення особистості перед загрозою домінування чужих впливів.

Українські гуманісти, як і західноєвропейські, вірили в те, що освіта вдосконалює розум і сприяє вихованню людини. Від того, які знання має людина і як вона їх може використовувати в житті, залежало місце її в тогочасному світі.

Завдяки зусиллям людей, які отримували освіту в кращих університетах Європи, новий стиль життя поширювався в Україні й адресувався певному соціальному й інтелектуальному середовищу – хоч і неоднорідному, зате об'єднаному спільними цілями і завданнями виховання людини активної, творчої, освіченої. Звісно, продукований стиль життя не мав тотального поширення і загальної підтримки в українському суспільстві, творцем його була інтелектуальна еліта і в своїх сутнісних виявах він мав всі ознаки елітарності.

Важливо відзначити те, що люди, які продукували нові ідеї та нове мислення водночас намагалися жити відповідно до свого світобачення: ідеалом і життєвим зразком для української інтелектуальної та духовної еліти було не усамітнене чернече життя і ізоляція від світу, а активна земна діяльність, спілкування, добрі справи на ниві поширення освіти, захисту православної віри. Цілком гуманістична за своєю спрямованістю, діяльність українських книжників, поетів, вчителів шкіл і університетів, діячів братств і братських шкіл визначалась ідеями громадянського служіння і суспільно-корисної праці.

Органічно частиною європейського і національного культурно-освітнього процесу була українська інтелектуальна еліта, яка втілювала нові зразки людського співжиття і визначала своєю діяльністю нові орієнтири духовного розвитку. Породжені інтелігентським середовищем об'єднання, інтелектуальні спільноти, гуртки, братства й братські школи стали не тільки формами утвердження особистістю своєї активності, своєї ідентичності, але й суттєвим засобом розвитку української культури.

Носієм європейських впливів в українській освіті та головним суб'єктом творення культурно-освітнього середовища в Україні XVI–XVII ст. була інтелектуальна еліта. Як і західноєвропейська, вона активно творила нову гуманістичну свідомість та ідеологію, ставши інтегральною частиною західноєвропейської «республіки вчених». Проте процес зародження української гуманістичної інтелектуальності почався значно раніше – в XV ст., коли Україна входила до складу королівства Польського та Великого князівства Литовського. Як пише М. Попович, у цей час у Великому князівстві Литовському, а «передусім у найчисельнішій його «руській» частині вже існувала, висловлюючись по-сучасному, інтелектуальна досить високого рівня освіченість» [5, с. 142].

Інтелігентське середовище, яке інтенсивно формувалось в Україні XVI–XVII ст., виражало інтереси світської аристократичної верхівки та міського патріциату і оформилося воно завдяки зусиллям та інтелекту вчених, літераторів, вчителів і професорів шкіл, церковних діячів. Своєю діяльністю вони долучали українську людину до духовної емансипації особи, поширювали цінності та зразки високої освіченості, самі безпосередньо включалися в процес творення загальноєвропейського освітнього простору. Це сто-

сується в першу чергу таких видатних українських гуманістів, як Юрій Дрогобич, Станіслав Оріховський, Лукаш з Нового Міста, Павло Русин та ін.

Потреба виховання власної інтелігенції, яка б опікувалася потребами українського загалу і дбала би про спільне благо, була співзвучною тій духовній атмосфері, в якій перебувала Україна в XVI–XVII ст. Українські гуманісти, які навчалися в кращих університетах Європи і засвоїли там передові гуманістичні ідеї, усвідомлювали значення освіти для виховання людини, намагалися переконати своїх співвітчизників у користі науки та освіти, прагнули створити своєрідний культ знань. Зв'язки і контакти української інтелектуальної еліти із західноєвропейською помітні вже в XIV ст., коли в Європі з'явилися перші студенти з України [2]. Вони навчалися і отримували освіту в провідних європейських університетах, керували університетськими кафедрами, писали наукові та філософські твори, які стали здобутком як європейської, так і української культури. Випускники європейських університетів, засвоївши кращі традиції західноєвропейської освіти та культури, реалізовували і втілювали їх в Україні. За типом європейських навчальних закладів тут відбувалося становлення середньої і вищої освіти.

Як відомо, в XVI – на початку XVII ст. українські гуманісти були переконані, що без освіти неможлива справжня мудрість і правдива наука. Освіті відводилося одне з ключових місць у розмірковуваннях про людину. Гуманісти вірили в те, що освіта вдосконалює розум і сприяє вихованню гармонійної людини. Людина ж має використовувати знання в своєму житті, оскільки від цього залежить її місце в світі. Знання давніх мов, вивчення риторики, мистецтво складання віршів, знайомство з філософією, поезією і літературою були важливими характеристиками культурної людини і гуманіста. Культурно-національний рух в Україні XVI–XVII ст., як і розвиток гуманістичної культури в Європі, супроводжувався поширенням світської освіти й усвідомленням цінності наукових знань серед людей.

Поширенню світської освіти і знань сприяли процеси, що відбувалися в українському духовному житті XVI–XVII ст. Йдеться про потужний культурно-національний рух, викликаний польсько-католицькою експансією і впровадженням Унії. Захист православ'я, що сприймалося як ідентифікаційний чинник українства загалом і головний інтегруючий елемент української спільноти, потребував освічених і культурних людей, як б могли вміло і грамотно вести полеміку із вишколеними у філософських і релігійних диспутах, розумними сзуїтами. Питання, що торкалися змісту православної церкви в тогочасному житті, визначали також специфіку реформаційно-гуманістичних рухів в Україні. Таким чином, власне, відбувалася своєрідна адаптація гуманістичних ідей до освітніх традицій українського життя.

Як і в Західній Європі, центрами поширення гуманістичної культури і нових освітніх зразків стають особливі соціальні утворення – спільноти, що виникали і діяли на основі тісних духовних зв'язків між однодумцями, дружніх стосунків, спільності інтересів та літературно-інтелектуальних занять. Ці спільноти (міжособистісні неформальні об'єднання, літературні гуртки, зібрання інтелектуальної еліти) виникають, передусім, при дворах великих українських магнатів

– Острозьких, Радзівілів, Збарзських, Чарторийських. Навколо цих відомих і впливових людей свого часу єдналися кращі представники української культури й освіти – поети, дидакаси, книжники, духовні особи. Маєтки української аристократії та об'єднання української інтелігенції при них стали центрами гуманістичного та реформаційного руху в Україні, місцем виникнення шкіл, зосередженням високої інтелектуальної культури.

Таким чином, освітня діяльність української інтелігенції в час культурно–національного піднесення, загальний стан української свідомості, дискурс щодо змісту й значення освіти та науки для розвитку української спільноти постають складовою частиною загальноєвропейського культурно–освітнього процесу, що здійснювався завдяки зусиллям української інтелектуальної еліти, українських книжників, діячів культурно–освітніх об'єднань, братств. Можна вважати, що організація і поширення шкільної освіти в Україні стали виявом нового гуманістичного стилю життя, який формувалася в Україні незалежно від панування в суспільній свідомості усталених норм, стереотипів, доміант середньовічного мислення. За словами В. Литвинова, в українських школах XVI–XVII ст. культивувалися ідеї Відродження [1].

Завдяки дотриманню і продовженню гуманістичних традицій у середовищі української інтелігенції відбувалася своєрідна трансляція цінностей європейського життя на український ґрунт. Діяльність інтелігентських об'єднань, гуртків учених та осередків інтелектуалів мала своїм найпомітнішим наслідком творення спільного загальноєвропейського культурно–освітнього простору, органічною частиною якого була українська освіта.

Як незаперечний факт повинно сприйматися те, що вивчення історичних передумов формування єдиного європейського культурно–освітнього простору має безпосереднє відношення до вирішення багатьох важливих проблем, що стоять перед сучасною українською освітою. Досвід діяльності української гуманістичної інтелігенції XVI–XVII ст. постає надзвичайно актуальним тоді, коли процеси гуманізації освіти переплітаються з трансформаційними та модернізаційними змінами в сучасному українському суспільстві. Використання надбань національної спадщини і української традиції органічно доповнює процес подальшого удосконалення української освіти, робить зрозумілим факт, що здобуваючи знання, слід також орієнтуватися на високі духовно–моральні норми й цінності як показник особистісного розвитку.

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що в філософській думці України періоду культурно–національного відродження закріплюється уявлення про особистість як про освічену людину, а світська освіченість, знання давніх мов, ораторські здібності, знайомство з філософією, поезією, літературою стають невід'ємною ознакою нового стилю життя особистості. Усвідомлення значущості освітньої, видавничої діяльності українськими мислителями було ознакою поширення елементів гуманістичної культури в Україні. Вона утверджувалася завдяки діяльності й великим зусиллям інтелектуальної еліти, українських книжників, діячів культурно–освітніх об'єднань і братств.

Список використаних джерел

1. Литвинов В. Д. Ренесансний гуманізм в Україні. – К.: Вид. С. Павличко «Основи», 2000. – 467 с.
2. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К.: Абрис, 1994. – 287 с.
3. Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. – К.: Наукова думка, 1991. – 382 с.
4. Пам'ятки братських шкіл на Україні: кінець XVI – початок XVII ст. – К.: Наукова думка, 1988. – 568 с.
5. Попович М. В. Нариси з історії української культури. – 2-вид., випр. – К.: Артек, 2001. – 727 с.
6. Почаский С. Євхаристіон, або вдячність // Українська література XVII ст. – К.: Наукова думка, 1987. – С.239–257.
7. Смотрицький Г. Перша передмова до Острозької Біблії 1581 р. // Українська література XIV–XV ст. – К.: Наукова думка, 1988. – С.200–204.
8. Смотрицький М. Тренос // Українська література XVII ст. – К.: Наукова думка, 1987. – С.67–93.
9. Філософія Відродження на Україні / М. В. Кашуба, І. В. Паславський, І. С. Захара та ін. – К.: Наукова думка, 1990. – 234 с.

References

1. Lytvynov V. D. Renesansnyi humanizm v Ukraini. – K.: Vyd. S. Pavlychko «Osnovy», 2000. – 467 s.
2. Mykytas V. Davnoukrainski studenty i profesory. – K.: Abrys, 1994. – 287 s.
3. Nychyk V. M., Lytvynov V. D., Stratii Ya. M. Humanistychni i reformatsiyni ideji na Ukraini. – K.: Naukova dumka, 1991. – 382 s.
4. Pamiatky bratskykh shkil na Ukraini: kinets XVI – pochatok XVII st. – K.: Naukova dumka, 1988. – 568 s.
5. Popovych M. V. Narysy z istorii ukrainskoj kultury. – 2-vyd., vypr. – K.: Artek, 2001. – 727 s.
6. Pochaskyi S. Yevkharystion, abo vdiachnist // Ukrainka literatura XVII st. – K.: Naukova dumka, 1987. – S.239–257.
7. Smotrytskyi H. Persha peredmovna do Ostrozkoj Biblii 1581 r. // Ukrainka literatura XIV–XV st. – K.: Naukova dumka, 1988. – S.200–204.
8. Smotrytskyi M. Trenos // Ukrainka literatura XVII st. – K.: Naukova dumka, 1987. – S.67–93.
9. Filosofiia Vidrozhennia na Ukraini / M. V. Kashuba, I. V. Paslavskiy, I. S. Zakhara ta in. – K.: Naukova dumka, 1990. – 234 s.

Gapchenko O. V., candidate of pedagogical sciences, associate professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Political Science Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gapchenkoov@ukr.net

Ukrainian intellectual elite and a new style of life

The article investigates the place and role of the Ukrainian intellectual elite in creating a new lifestyle, a single European cultural and educational space, in the development of forms of educational activity that form a personality. It is emphasized that due to the adherence of the Ukrainian intellectuals of the 16th–17th centuries. humanistic traditions, the translation of the values of the European spiritual life into the Ukrainian soil took place, European standards of education and science were established, and the experience of the subject of the educational process as a unique person, a bearer of high moral qualities was formed. The activity of the intellectual elite is estimated from the point of view of the current topical tasks of the development of Ukrainian education.

Keywords: intellectual elite, education, personality, lifestyle, humanism, values.

***

УДК 792.((477))

Калініна Л. А.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри культурології, Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» (Україна, Миколаїв), larisakalinina825@gmail.com

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ВЕРТЕПНИЙ ТЕАТР ЯК КУЛЬТУРНО–ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Досліджено виникнення розвитку вертепу, проаналізовано етапи та шляхи входження народного вертепу в українську традиційну культуру.